

Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim Sürecinde Eski-Yeni Bir Bölüm: BÖTE

A Old-New Department in Distance Education in Higher Education: CEIT

Ulaş İlic , Arş. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Denizli/TÜRKİYE, uilic@pau.edu.tr

İlic, U. (2020). Yükseköğretimde uzaktan eğitim sürecinde eski-yeni bir bölüm: BÖTE. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(2), 395-409.

Geliş tarihi: 03.07.2020

Kabul tarihi: 22.10.2020

Yayımlanma tarihi: 28.12.2020

Öz. Bu çalışmada, pandemi döneminde yükseköğretim kurumlarında yürütülen uzaktan eğitim sürecini öğretim elemanları bakış açısından değerlendirmek hedeflenmiştir. Buna ek olarak BÖTE bölümünün bu süreçteki durumu da incelenmiştir. Çalışma, nitel araştırma deseni bağlamında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 5 farklı coğrafi bölgenin 7 farklı devlet üniversitende görev yapan 7 öğretim elemanı oluşturmuştur. Çalışma grubundan veri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşan bu form kullanılarak 23 Mayıs 2020 ile 24 Haziran 2020 tarihleri arasında katılımcılarla telefon aracılığı ile sesli görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre uzaktan eğitim süreci yönetimi konusunda yükseköğretim kurumları başarılı olamamıştır. Bu durumda altyapı ve öğretim elemanlarının hazırlıksız oluşu en önemli etkenler olarak belirlenmiştir. Söz konusu sorunların üstesinden gelebilmek için BÖTE öğretim elemanlarının görev yüklerinin arttığı görülmüştür. Bu yüklerin genel olarak teknik işler kapsamında yoğunlaştığı bulunmuştur. Bunların yanı sıra, süreçte BÖTE'ye yönelik algı olumlu biçimde değişmiş gibi olsa da bölüm öğretim elemanları gelecekte de benzer sorunlar ile yüzleşebileceğini belirtmişlerdir. Söz konusu sonuçların gerek uzaktan eğitim sürecini anlamak gerekse bu dönemdeki BÖTE bölümünün durumuna ışık tutmak için yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan eğitim, Böte, Yükseköğretim, Öğretim elemanları, Covid-19.

Abstract. In this study, it is aimed to evaluate the distance education process carried out in higher education institutions during the pandemic period from the point of instructors. The situation of the CEIT department in this process was examined as well. The study was carried out in the context of qualitative research design. The participants of the research consisted of 7 academic staff working in 7 different state universities in 5 different geographical regions. The semi-structured interview form developed by the researcher was used to collect data from the study group. With this form consisting of open-ended questions, voice calls were made with the participants between 23 May 2020 and 24 June 2020 via smartphones. Interviews were analyzed by content analysis method. According to the results obtained from the study, higher education institutions were not been successful in distance education process management. In this case, the unpreparedness of the substructure and teaching staff has been identified as the most important factors. It has been observed that the duty loads of CEIT department members have increased in order to overcome this problem. It has been also found that these tasks are assigned as technical works. In addition to this, although the perception towards CEIT has changed positively in the process, the department lecturers stated that similar problems may be faced in the future. These results are thought to be useful both to understand the distance education process and to shed light on the situation of the CEIT department in this period.

Keywords: Distance education, Ceit, Higher education, Instructors, Covid-19.

Extended Abstract

Introduction. In the last quarter of 2019, the disease named Covid-19 started to spread to people around the world. This disease was accepted as a pandemic by the World Health Organization on 13 March (WHO, 2020). Education started to be carried out remotely due to the situation affecting the whole world. In all higher education institutions, the spring semester was carried out not by face-to-face education, but by distance education, which is the only option available. It was determined that there were several problems due to the unprepared entry into the process. In order to overcome these problems, CEIT department members has been assigned different tasks due to its structure. CEIT departments can take several positions both in administrative and technical terms. In this context, it is clear that they are in an important position. In addition, the situation of the academic staff in the distance education process is considered as an important issue (Dooley and Murphey, 2000). However, studies in the literature mostly focus the students (Babur et al., 2016; Davies, Howell and Petrie, 2010; Horzum, Özkaya, Demirci and Alpaslan, 2013). In this direction, the aim of this study was to examine the views of the CEIT instructors on the distance education process in higher education during the pandemic period. It is also aimed to have information about the task status of the department and the perception towards the department as well.

Method. The research was carried out in the context of qualitative research design. Criteria sampling method was used to determine the study group. In line with the criterias, 7 faculty members working in 7 different state universities from 5 different geographical regions were get in contact. The semi-structured interview form developed by the researcher to collect data from the participants was used from 23 May 2020 to 24 June 2020. Voice calls were made to the teaching staff via smartphone. Interviews were analyzed by content analysis method.

Results. The question about the general situation of the distance education process was addressed to the faculty members and it was stated that there were problems at the basis of the process. Accordingly, emergency remote distance education should be used instead of the distance education concept. On the other hand, it was stated that there have been several problems in the execution of the process. The primary problem is the lack of infrastructure and the unready education staff for distance education. It has been said that the abovementioned problems are experienced not only in all institutions but also in their own institutions as well. These problems were encountered quickly and that the academic staff of the CEIT department were reached to overcome this issue. It was determined that the workload of the CEIT instructors increased in the process. It is stated that these tasks are mostly in technical terms. Besides, the perception towards the department was positively affected due to the fact that CEIT played an active role in the process. However, this situation would be temporary according to the department members. In addition, the problems experienced in the department will continue in the same way in the future.

Discussion and Conclusion. It is thought that the Covid-19 pandemic process will have several consequences as it is the first global crisis in the recent period (Bozkurt and Sharma, 2020). The important thing is to get out of this period by getting various savings and to be prepared for possible future crises. Thus, it is thought that the study can be fruitful for understanding the distance education process in higher education. According to the results, the academic staff of the CEIT department approach critically to the distance education process. It is stated that this unsuccessfully managed period is due to the lack of infrastructure of higher education institutions and the inability of faculty members to be ready for distance education. In order to overcome these problems, assistance was received from the CEIT department due to it's nature. Several tasks were given to the faculty members of the department in the process. However, it was concluded that technical works came to the forefront instead of tasks such as technology integration as in the teaching process. Although this interest in CEIT in this period has made the perception towards the department

positive, it is thought that there will be no radical changes in the future. Several plans need to be made regarding both the status of the department and the distance education process. With the establishment of the systematic approach, it is thought that similar crisis periods may be carried out more smoothly in the future.

Giriş

Bilişim alanında yaşanan gelişmeler birçok alanı olduğu gibi eğitimi de etkilemektedir. Çağın öne çıkan dijital araçları, savunma ve sanayi gibi alanların hemen ardından öğretim sürecine de entegre edilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda her ne kadar kökleri 19. yüzyıla dayansa da güncel teknolojik araçların yoğun kullanımı nedeniyle uzaktan eğitim kavramı günümüzde giderek önem kazanmaktadır. Uzaktan eğitim, öğrenenlerin zaman ve mekândan bağımsız bir biçimde öğrenme ortamlarına erişebildikleri bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Simonson, Smaldino, Albright ve Zvacek, 2006). Bozkurt'a göre (2017) ise uzaktan eğitim, öğretim sürecinin paydaşları olan öğrenci, öğretmen ve öğrenme kaynaklarının sınırlılıklarını kaldırmak için var olan teknolojiyi kullanan bir disiplindir. Var olan teknolojiyi kullanma durumu kavramın temelini geçmişe dayanmasına zemin hazırlamaktadır. Akdemir'e göre (2011) uzaktan eğitimin başlangıcı 19. yüzyıl başlarına kadar gitmektedir. İlk uygulaması ise Isaac Pitman'ın 1840 yılında İngiltere'de mektupla öğretim yapması ile başlamıştır (Simonson ve diğerleri, 2006). Sonraki yıllarda sırasıyla radyo, televizyon ve internetin aracı ortam olarak kullanılması ile uzaktan eğitim giderek dünyada daha fazla yer almaya başlamıştır. Türkiye'de bu konudaki çalışmaların ise 1924 yılında Dewey tarafından sunulan "Öğretmen Eğitimi Raporu" ile başladığı kabul edilmektedir. Uygulama tarafı ise 1950 yılında mektup ile öğretim sayesinde başlamıştır (İşman, 2005). 1981 yılında Anadolu Üniversitesi bünyesinde Açıköğretim Fakültesi'nin kurulması ile de hız kazanmıştır (Alkan, 1996). Günümüzde bu kuruma İstanbul ve Atatürk Üniversiteleri eklenmiştir. Bunların yanı sıra birçok yükseköğretim kurumunda çeşitli dersler tamamen uzaktan eğitim yoluyla verilmeye başlanmıştır.

Uzaktan eğitimin temelinde zaman ve mekân sınırlılığını ortadan kaldırmak, öğrenenlere esnek öğrenme ortamları sunmak ve eğitimde kaliteyi artırma hedefleri yer almaktadır (Urdu ve Weggen, 2000). Söz konusu hedeflerin aslında sistemin artıları olarak da belirtildiği görülmektedir. Buna göre uzaktan eğitimin bireylere fırsat eşitliği sağlama (Kaya, 2002), yetişkin ve çalışan kişilere eğitim hayatlarını devam ettirebilme olanağı verme (Gümüş ve Fırat, 2016) ve öğrenme sürecinin etkililiği artırabilen çoklu ortam materyalleri sunma gibi yararları bulunmaktadır (Bayram, 2002). Tüm bu artıların yanında uzaktan eğitimin çeşitli sınırlılıkları da bulunmaktadır. Örneğin uygulamanın gerekli görüldüğü atölye ve laboratuvar gibi ortamlara gereksinim duyulan konuların sunulmasında, uzaktan eğitim zayıf kalabilmektedir (Uşun, 2006). Kaliteli ders içeriklerinin oluşturulması da uzmanlık gerektirmektedir (Özmen, 2012). Bunlara ek olarak etkin bir uzaktan eğitim sistemi için çeşitli düzenlemeler gerekmekte ve bu durum sistemi masraflı bir duruma sokmaktadır (Gülbahar, 2009; Toker Gökçe, 2008; Uşun, 2006). Tüm bu eksilerinden büyük ölçüde arındırılmış başarılı bir biçimde tasarlanan uzaktan eğitim düzenleri ise öğretim elemanlarına çeşitli iş yükleri getirmektedir (Angolia ve Pagliari, 2016; Dabbagh ve Bannan-Ritland, 2005). Bu nedenle öğrencilerin sisteme direnç geliştirdikleri görülmektedir. Söz konusu direnç de yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim uygulamasında engel olarak yer edinmektedir (Green, 2010). Ancak bunlara rağmen zorunlu koşullarda uzaktan eğitim, yüz yüze eğitimin yerine geçebilecek tek alternatif olarak yer almaktadır. 2019 yılının son aylarında başladığı belirtilen ve 13 Mart tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak kabul edilen Covid-19 da bu duruma yol açmıştır (WHO, 2020). Bu süreçte dünyada 36 milyonu aşkın sayıda belirlenen vaka ve 1 milyonun üzerinde ölüm sayısı görülmüştür (Worldometer, 2020). Sağlık Bakanlığı (2020) verilerine göre ise Türkiye'de bu sayılar 329 bin 138 vaka ve 8 bin 609 ölüm biçimindedir. Birçok ülke salgının yayılmasının önüne geçebilmek için örgün öğretim sistemini yüz yüze biçimden uzaktan eğitim biçimine getirmek zorunda kalmıştır. Söz konusu durum okul öncesi kademelerinden başlayıp yükseköğretime kadar tüm düzeyleri içermiştir. Bu süreçte hiçbir şekilde yüz yüze eğitim yapılmamış ve dersler çeşitli biçimlerde çevrimiçi olarak işlenmiştir. Türkiye'de de Yüksek Öğretim Kurulunun (YÖK) 26.03.2020 tarihinde aldığı karar ile 2020 bahar dönemi tamamen uzaktan eğitim ile yürütülmüştür (YÖK, 2020). Süreçte her kurum kendi iç dinamiklerini oluştursa da genel çerçeveden çıkılmayarak derslerin ve sınavların yüz yüze yapılmaması sağlanmıştır.

Gerek pandeminin gerekse uzaktan eğitim sürecinin zorlukları dikkate alındığında eğitimde teknolojiyi etkin ve verimli kullanmak ön plana çıkmaktadır. Ancak bu sistemi etkin olarak yürütebilecek lisans mezunları veren bir bölüm ülkemizde bulunmamaktadır. Bu nedenle Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) Bölümü önemli konumda yer almaktadır. Dünya Bankası ve YÖK'ün ortak çalışmaları ile Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümü 1998 yılında Eğitim Fakülteleri çatısı altında kurulmuştur. Bölümün görevi interneti etkin bir biçimde kullanabilen, bu bağlamda gereksinimi olduğu bilgiye erişebilen, bilgisayar okuryazarı öğretmenleri yetiştirme biçiminde tanımlanmıştır (YÖK, 1998). Öte yandan bölümün, güncel eğitim teknolojilerini takip eden, bu teknolojileri yöntem ve teknikler ile işe koşan öğretim tasarımcıları yetiştirme gibi amaçları olduğu da belirtilmektedir (Sanalan ve diğerleri, 2010). Bunların yanı sıra mezunların e-öğrenme uzmanı, eğitim teknolojileri uzmanı ve uzaktan öğrenme uzmanı olabilecekleri de vurgulanmaktadır (Şahin, 2010). Uzaktan eğitim sürecinde bu bölümden mezun olanların dahi önemli noktada olduğu belirtilmektedir (Özcan, 2019). Öğretim tasarımı, eğitimde teknoloji entegrasyonu ve benzeri çeşitli dersleri alan bireyler, teknolojinin çok farklı ortamlarda kullanımıyla ilgili bilgi ve becerilerle donatıldıkları için gelişmelere de kısa sürede ayak uydurabilmektedir (Aşkar ve Akkoyunlu, 2007). Bunlara ek olarak lisansüstü anlamda da BÖTE alanındaki tezlerde uzaktan eğitim konusu 2007 yılından beri çalışılmaktadır (Akça-Üstündağ, 2013). Farklı yıllarda yapılan çalışmalarda uzaktan eğitimin öne çıkan konular arasında yer aldığı görülmektedir (Akça-Üstündağ, 2009; Tümer, 2014). Bu nedenle uzaktan eğitim ile BÖTE bölümü arasında bir bağın olduğu açıktır.

BÖTE bölümlerinin buldukları kurumlara çeşitli bağlamlarda katkıları olmaktadır. Bunların bazıları öğretim tasarımı sürecinde rehberlik sağlama, teknik altyapı bağlamında destek sunma ve bilişim teknolojileri ile ilgili çeşitli dersleri yürütme biçimindedir. Tüm bunlara ek olarak bölüm öğretim elemanlarının uzaktan eğitim merkezleri ile uzaktan eğitim ile ilgili süreçlerde gerek yönetsel gerekse genel işleyiş bağlamında önemli noktada olduğu görülmektedir (Bardakçı, Kılıçer ve Özeke, 2017). Etkin bir uzaktan eğitim sürecinin yerine getirilebilmesi için öğretim elemanlarının bakış açıları önem göstermektedir (Dooley ve Murphey, 2000). Öğretim elemanları ile gerçekleştirilen araştırmalarda ise BÖTE öğretim elemanlarının odağa alındığı çalışmalar bulunmamıştır. Alanyazında genel olarak öğrencilerin hedef kitle olarak yer aldığı çalışmalar yer almaktadır (Babur ve diğerleri, 2016; Davies, Howell ve Petrie, 2010; Horzum, Özkaya, Demirci ve Alpaslan, 2013). Ayrıca gerçekleştirilecek nitel desenli çalışmaların önemli olduğu belirtilmektedir (Horzum ve diğerleri, 2013). Bu bağlamda çalışmanın amacı BÖTE öğretim elemanlarının yükseköğretimdeki uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşlerini incelemektir. Bu sayede pandemi nedeniyle ortaya çıkan uzaktan eğitim durumuna konunun odağında bulunan öğretim elemanları açısından bir bakış açısı sağlanması düşünülmektedir. Ayrıca son yıllarda çeşitli nedenler ile önemini yitiren bölümün uzaktan eğitimdeki konumunun incelenerek, gelecek benzer durumlarda yaşanabilecek süreçler için bir pencere aralanabileceği de düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma modeli

Çalışma nitel araştırma deseni bağlamında gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların görüşleri araştırmacı tarafından geliştirilen form kullanılarak, yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Araştırmada ulaşılan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, verileri karşılaştırma, sınıflama ve ilişkileri belirleme bağlamında etkili olduğu için seçilmiştir (Krippendorff, 2018).

Çalışma grubu

Araştırmanın katılımcıları 7 öğretim elemanından oluşmaktadır. Bunlardan 6'sı erkektir. Katılımcılardan 3'ünün uzaktan eğitim ile ilgili birimlerde idari görevi bulunmaktadır. Öğretim elemanları 5 farklı bölgenin 7 farklı devlet üniversitesinde görev yapmaktadır. Çalışma grubunun unvanlarına göre dağılımları ise Tablo 1'de verildiği gibidir.

Tablo 1.
Öğretim elemanlarının unvanlarına göre dağılımları

Unvan	f	%
Doçent doktor	1	14.28
Doktor öğretim üyesi	2	28.57
Araştırma görevlisi doktor	3	42.86
Araştırma görevlisi	1	14.28

Çalışma grubunu belirlemek için ölçüt örnekleme yöntemi seçilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e göre (2011) bu yöntem önceden var olan ya da araştırmacıların oluşturdukları belirli ölçütleri karşılayan durumları çalışmak gerektiğinde işe koşulmaktadır. Bu kapsamda ölçütler; BÖTE Bölümü'nde doktora derecesine sahip olma ya da doktora eğitimine devam etme, bölümde görev yapma, uzaktan eğitim konusunda yayınları olma ya da uzaktan eğitim merkezlerinde idari göreve sahip olma biçimde belirlenmiştir. Buna ek olarak ölçütlerden bir diğeri öğretim elemanlarının pandemi sürecinde Türkiye'de bulunmuş olmalarıdır. Söz konusu ölçütleri sağlayan 7 farklı coğrafi bölgeden 22 öğretim elemanına e-posta yoluyla ulaşılmıştır. Ancak bu kişilerden 10'u ile iletişim kurulabilmiştir. Ulaşılan öğretim elemanlarından üçü ise çeşitli nedenlerle görüşme yapmayı kabul etmemiştir. Söz konusu kriterler ve nitel araştırmada nicel araştırmalara göre daha az sayıda katılımcı ile daha derinlemesine bilgiye erişim olanakları (Dworkin, 2012; Luborsky ve Rubinstein, 1995) dikkate alındığında ulaşılan çalışma grubunun yeterli olduğu söylenebilir.

Veri toplama araçları

Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen Uzaktan Eğitim Görüş Formu (UEGF) veri toplama aracı olarak işe koşulmuştur. Bilgisayar ortamında hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda sözlü görüşlerin alınmasının amaçlandığı sorular bulunmaktadır. UEGF'nin geliştirme sürecinde 1 dil uzmanı, 1 ölçme ve değerlendirme uzmanı ve 3 alan uzmanından görüş alınmıştır. Alan uzmanlarından üçü de BÖTE'de çalışmakta olup bunlardan birinin aynı zamanda uzaktan eğitim alanında doktora derecesi de bulunmaktadır. Formda yer alan sorular şu biçimdedir:

1. Yükseköğretimde gerçekleştirilen uzaktan eğitim süreci hakkında neler düşünüyorsunuz?
2. Kendi kurumunuzdaki uzaktan eğitim süreci hakkında neler söyleyebilirsiniz?
3. BÖTE bölümü öğretim elemanı olarak, kurumunuzdaki uzaktan eğitim süreci öncesinde, sırasında ve sonrasında görev durumunuz hakkında neler söyleyebilirsiniz?
4. Uzaktan eğitim süreci öncesinde, sırasında ve sonrasında BÖTE bölümüne yönelik algı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Veri toplama süreci

Veri toplama süreci 23 Mayıs 2020 ile 24 Haziran 2020 tarihleri arasında yürütülmüştür. Bu tarihlerde öğretim elemanlarının uygun olduğu tarih ve saatler belirlenerek kendileri ile telefonda sesli görüşme yapılacağı belirtilmiştir. Çalışmanın amacı, katılımcılara tanınan haklar gibi bilgiler sözlü olarak yine katılımcılara sunulmuş ve onay verilen öğretim elemanları ile süreç devam ettirilmiştir.

Veri toplama sürecindeki görüşmelerinin tümü araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin ortalama süresi 24 dakika 14 saniye olup en uzun görüşme 35 dakika 53 saniye, en kısa görüşme ise 11 dakika 17 saniye sürmüştür.

Veri analizi

Katılımcılardan elde edilen betimsel veriler istatistik programı yardımı ile analiz edilmiştir. Bu analiz türü, çalışmadaki verileri sınıflama ve özetleme gibi olanaklar sunduğu için seçilmiştir (Lomax ve Hahs-Vaughn, 2012). UEGF’de bulunan açık uçlu sorulara verilen yanıtlar için ise MAXQDA nitel veri analizi programı işe koşulmuştur. İçerik analizi yöntemi ile elde edilen verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Sonraki adımda analizden kod ve temalara ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra UEGF’den elde edilen verilerin başka bir uzman tarafından daha analiz edilmesi sağlanmıştır. Araştırmacı ve uzman arasındaki kodlayıcı uyumu Cohen’in Kappa istatistiği ile $\kappa = .91$ olarak hesaplanmıştır. Bu değer yüksek uyumu göstermektedir (Landis ve Koch, 1977). Bunlara ek olarak katılımcıların doğrudan ifadeleri de verilerek çalışmanın aktarılabirliğini sağlamak hedeflenmiştir.

Etik durumlar

Çalışmada etik kurallara uyulabilmesi adına çeşitli önlemler alınmıştır. Öncelikle araştırmacının bağlı olduğu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu’na araştırmanın yürütülmesinin etik bağlamda uygun olduğuna yönelik başvuruda bulunulmuştur. Bunlara ek olarak katılımcılardan çalışmaya kendi rızaları ile katıldıklarına yönelik izin alınmıştır. Görüşme öncesinde de benzer biçimde sesli kayıt için onamlarına başvurulmuştur. Söz konusu kayıtların araştırmacı haricinde hiçbir kurum veya kişi ile paylaşılmayacağı ve yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağı belirtilmiştir. Bunların yanı sıra görüşmeyi istedikleri zaman bırakabileceklerine yönelik bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca çalışmada kendilerinin kimliklerini ortaya çıkarabilecek herhangi bir bilginin paylaşılmayacağı vurgulanmıştır. Bu bağlamda katılımcıların kimlikleri kodlanarak sunulmuş ve kurum bilgileri yalnızca coğrafi bölge anlamında verilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın amacı kapsamında UEGF’den elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular uzaktan eğitim sürecinin genel durumu, kurum bazında uzaktan eğitimin durumu, BÖTE’nin süreç öncesi, sırası ve sonrasındaki durumu ile BÖTE’ye yönelik algı olmak üzere başlıklar halinde sunulmuştur.

Uzaktan eğitim sürecinin genel durumuna yönelik bulgular

Öğretim elemanlarına uzaktan eğitim süreci ile ilgili genel düşünceleri sorulduğunda, bu katılımcılarından 5’i sürecin uzaktan eğitim olmadığını belirterek soruya temel bir eleştiri getirmiştir. Buna göre süreç acil durum uzaktan öğretimi olarak belirtilmelidir. Söz konusu öğretim elemanlarından k2 düşüncesini şu sözleri ile ifade etmiştir: *“Yükseköğretim kurumları şu anda bir uzaktan eğitim süreci yönetmiyorlar. Süreç uzaktan eğitimmiş gibi lanse ediliyor olsa bile gerçekleştirilen etkinliklerin büyük kısmının uzaktan eğitim ile bağdaştırılamayacağını düşünüyorum. Buna emergency remote teaching deniyor. Uzaktan eğitim dediğimiz yapı kendi içinde bir plan mutlaka barındırır.”* Öte yandan katılımcıların uzaktan eğitim sürecinin yönetilme durumuna yönelik de görüşleri olmuştur. Bu görüşler Tablo 2’de verildiği gibidir.

Tablo 2.

Uzaktan eğitimin genel durumuna yönelik elde edilen veriler

Tema ve Kodlar	f	Katılımcı ifadeleri
Yürütülemedi	5	Uzaktan eğitim zaman ve mekân kısıtlaması olan ancak öğrenmeye hazır bulunan öğrenmeyi isteyenlere verilir. Uzaktan eğitim bir anda olabilen bir şey değil. Öğretim programı dikkatle planlanmalı, etkileşimin nasıl olacağı belirlenmeli, değerlendirme planlanmalı. Burada ise acil bir durum var ve eğitimi bitirmemiz gerekiyor denildi. Bir anda uzaktan eğitime geçtik. Çok kötü bir geçiş olduğunu düşünüyorum. Büyük bir kısmı plansız programsız oldu. Verimsiz bir süreçti. [k5] Uzaktan eğitim süreçleri karmaşık süreçlerdir. Daha modellere dayanan tasarımı daha meşakkatli süreçlerdir. Biz ise olağanüstü durumdan dolayı Youtube gibi kullandık sistemi. Pedagojik altyapısı olan bir süreç işlenmiyor gibime geliyor. [k3]
Olması gerektiği gibi yürütüldü	3	Ani bir geçiş yaşandı. Buna rağmen üstesinden gelindi. Türkiye, dünya ile kıyaslandığında genel olarak başarıyla yürüttü. [k6] Aniden olması düşünüldüğünde mümkün olduğunca yönetilmeye çalışıldığı gibi duruyor sanki. [k1]
Kısmen yürütüldü	1	Büyük üniversiteler süreci güzel yürüttü. Çünkü onların altyapıları hazır ve uzaktan eğitim kültürü var. Ama daha küçük üniversitelerde uzaktan eğitim kültürü yok. O nedenle ilk başlarda bu üniversitedekiler sorunlar yaşadılar. [k3]

Öğretim elemanlarının büyük bölümünün uzaktan eğitim sürecinin yürütülemediğini düşündükleri Tablo 2’de görülmektedir. Öte yandan sürecin olması gerektiği gibi yürütüldüğünü belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Bu öğretim elemanlarının sürecin aniden yaşanmış olması nedeniyle daha olumlu görüşlere sahip oldukları söylenebilir. Bunların dışında 1 katılımcı da sürecin büyük üniversitelerde daha iyi, küçük üniversitelerde ise kötü yönetildiğini belirtmiştir.

Öğretim elemanlarının genel görüşlerinin alındığı bu soruda farklı temalara ulaşılmıştır. Sürece yönelik değerlendirmelerde bulunan katılımcıların 5’i sürecin yönetilememesinde kurumların uzaktan eğitime hazırlıksız olmalarının neden olduğunu belirttikleri görülmüştür. Bu katılımcılardan k7’nin görüşleri şu şekildedir: *“Ben şunu fark ettim yani üniversiteler kendi yürüttükleri uzaktan eğitim programlarında altyapıyı oluşturmaya yönelik bir yaklaşıma girmemişler. Yani üniversiteler aslında böyle bir sürece çok da hazır değilmiş.”*. Altyapının yanı sıra öğretim elemanlarının hazırlıksız olduğu da öne çıkan bulgulardandır. Söz konusu duruma yönelik k5 şunları söylemiştir: *“Öğretim elemanları hazırlıksızdı. Uzaktan eğitim verecekler uzaktan eğitime o kadar uzak ki uzaktan eğitim deyince eğitimden de uzak bir eğitim yapısı görmeye başladık. Dersin kabulü için 6-7 sene önce bir dosya oluşturulmuş. O bir daha güncellenmemiş. Öğretmen derse giriyor o konuda ne gerekiyorsa sınıfta onu anlatıyor. Uzaktan eğitimde ise ders dışı iletişim ve kaynaklar da lazım. 30 yıllık öğretim elemanı derste 1 duyuru yapmış 4 tane pdf yüklemiş yaptıysa 2 tane Powerpoint koymuş, 2 tane çoktan seçmeli sınav koymuş biri vize biri final. Yani neyi öğrettin, ne kadarını öğrettin, devam durumu ne durumda hiçbir şey sorgulanmıyor. Olmuş olsun kafasında hazırlanmış dersler gördük.”*. Katılımcılar tarafından ifade edilen bu olumsuz durumun ortadan kaldırılabilmesi için kurumların hazırlık içinde olması gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır. 5 öğretim elemanının bu bağlamda görüş belirttikleri belirlenmiştir. Bu görüşlerden birinde k7 tarafından kurum vizyonuna şu ifadeler ile vurgu yapılmıştır: *“Her kurumun uzaktan eğitim ile ilgili bir vizyonu olmak zorunda. Her kurumun eğitim teknolojilerinin kullanımıyla ilgili, öğretimin tasarlanması ile ilgili bir vizyonu olmak zorunda.”*. Buna ek olarak süreç için kültürlenme gereksinimi olduğu da k5 tarafından şu biçimde ifade edilmiştir: *“Uzaktan eğitim ciddi planlaması yapılması gereken bir eğitim türü. Her adımı her aşaması düzgün planlanmalı. Öğrencinin bırakma düzeyinin en yüksek olduğu eğitim türü. Zamansal ve uzamsal*

mesafeler var arada. Uzaktan eğitim vizyon ve kültür işidir. Ancak ülkemizde eğitim sisteminin genel olarak sağlam olduğunu söyleyemem.”. Araştırmaya katılan 2 öğretim elemanı ise uzaktan eğitim sürecinin tümüyle bitmeyeceğini ve harmanlanmış öğrenmeye doğru bir geçiş yaşanacağını belirtmiştir.

Kurum bazında uzaktan eğitim durumuna ilişkin bulgular

Katılımcıların kendi kurumlarına yönelik uzaktan eğitim süreciyle ilgili görüşleri Tablo 3’te sunulduğu gibidir.

Tablo 3.

Kurum bazında uzaktan eğitime yönelik bilgiler

Tema ve Kodlar	f	Katılımcı ifadeleri
Olması gerektiği gibi yürütüldü	4	İşe başlamak için çok kısıtlı bir süre vardı. Çok kısa bir sürede organize olundu. [k1] Hızlı bir şekilde kurumum adapte oldu. Öğretim teknolojileri koordinatörlüğü dijital materyal geliştirme vb. konularda eğitimler veriliyordu. Bu sisteme tüm dersler yüklendi. [k6]
Yürütülemedi	4	Bunu Uzem’de bulunan kişilerden de duydum. Biz uzaktan eğitim yapmıyoruz kriz yönetiyoruz demişlerdi. Ben kendi kurumumda ani bir çözüm oluşturulduğunu gördüm. Öğretim üyeleri için kullanım videoları hazırlandı. Benzer şekilde öğrenciler için de hazırlandı. [k2] Birden tüm üniversite için içine girince zorlandık. Öğretim elemanları direnç gösterdi. Uzaktan öğretime yönelik olumsuz algı bunu gösterdi. Yönetimin tutarlı duruşu süreci biraz daha düzeltti. [k3]

Tablo 3’te görüldüğü üzere katılımcıların kurumları ile ilgili görüşleri farklılık göstermektedir. Katılımcıların yarısı bu sürecin olması gerektiği gibi yürütüldüğünü belirtirken, yarısı ise başarısız olduğunu söylemiştir. Gerek başarının gerekse başarısızlığın kurumların süreci hazırlık durumlarından kaynaklandığı bulunmuştur. Örneğin k2 kurumunun hazırlıksız olduğunu “*Hemen bir uzaktan eğitim modülü oluşturuldu, web sayfası yapıldı. Ve tabii kısıtlı imkanları olduğu için bu yapı senkron derslerin yapılmasını kaldıramadı yapı olarak. Çünkü arka planda ciddi bir iş yükü gerekiyordu.*” sözleri ile belirtmiştir. Öte yandan k5 “*Bir altyapımız vardı. Ders içerikleri oraya aktarıldı. Diğer kurumlara göre biraz daha iyi konumdaydık. Diğer kurumlara bizim altyapımızı kullanma imkânı ve desteği verdik.*” diyerek kendi kurumunun bu süreçte diğer kurumlara örnek olduğunu belirtmiştir.

BÖTE’nin uzaktan eğitim öncesi, sırası ve sonrasındaki durumuna yönelik bulgular

Görüşme sorularının üçüncüsü kapsamında BÖTE’nin uzaktan eğitim süreci öncesinde, sırasında ve sonrasındaki durumunun nasıl olacağı katılımcılara yöneltilmiştir. Öğretim elemanlarının tümü söz konusu süreçte gerek kendilerinin gerek ise bölümlerindeki diğer akademisyenlerin görev yüklerinin arttığını belirttikleri görülmüştür. Bu öğretim elemanlarından k2 “*Uzmanlık alanı bu iş olmayanların görevlendirmelerini çok mantıklı bulmuyorum. Bilgisayar bildiğiniz için görevlendirdik dediler. Süreç sonrasına yönelik detaylı bilgiler veremeyeceğim. Bir destek personeli gibi düşünüldük. Çok ciddi bir iş yüküne maruz kaldık.*” ifadeleri ile görevlendirme sürecinde yaşanan plansızlıkları ve BÖTE bölümüne verilen işler konusundaki görüşlerini belirtmiştir. Bu iş yükünün daha çok öğretim elemanlarına destek verme biçimde olduğu 5 öğretim elemanının görüşlerinde belirlenmiştir. Katılımcılardan k4 “*Uzaktan eğitim dendiği zaman ilk akla gelecek bölümü biliyorsunuz yani BÖTE’dir. Teknik destek verdim. Sabahın 8’inden gece 12-12:30’a kadar hem de arama yöntemi ile yanıt verdiğimi biliyorum bu süreçte.*” sözleri ile hem süreçte yaşadığı iş yüküne hem de teknik destek

verdiğine vurgu yapmıştır. Bunların yanı sıra BÖTE'nin uzaktan eğitim sürecinde yer alan teknik personel ile öğretim elemanları arasında bir köprü oluşturduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır. Söz konusu görüşü k5 *“Uzaktan eğitime destek vermek üzere görevlendirildik. ÖYS’de koordinatör ve moderatördüm. İçerik ve sınav oluşturmak gibi birçok konuda yardımcı olduk. BÖTE olarak teknik elemanlar ile öğretim elemanları arasında köprü oluşturduk.”* sözleri ile belirtmiştir. Süreç sonrasında ise planlı bir durum olduğunu belirten 2 katılımcı olmuştur. Bu öğretim elemanlarından k5 *“Güz dönemi öncesinde eğitimler vereceğiz. ÖYS sistemi kullanımı, web 2.0 araçları ile uygulamalar gibi.”* ifadeleri ile durumu özetlemiştir.

Uzaktan eğitim süreci öncesinde, sırasında ve sonrasında BÖTE’ye yönelik algı ile ilgili bulgular

Katılımcıların uzaktan eğitim süreci öncesinde, sırasında ve sonrasında BÖTE’ye yönelik algının değişimine yönelik görüşleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

BÖTE bölümüne yönelik algı ile ilgili veriler

Tema ve Kodlar	f	Katılımcı ifadeleri
Algı olumlu oldu	4	Eğitim öğretim kullanabilecek diğer araçlar için içine girince bir anda bize olan ilgi arttı. Bir eğitim verilecek siz mi verecekseniz. Siz verseniz daha iyi olur denilmeye başlandı. Onlarkini anlamıyoruz demeye başladılar. [k5] BÖTE bölümü kapatılması gündemde olan bir bölümken, BÖTE’nin değeri anlaşıldı. İyi ki BÖTE varmış denildiğini duyuyorum. [k6]
Algı değişmedi ve değişmeyecek	4	Bizim ta kuruluşumuzdan bölümün oturtulduğu akademik altyapısı ve bölümden beklenen çıktı anlamında büyük farklılıklar var. BÖTE’nin kendi beklentileri de böyle. Bakınız gördünüz mü bu sistemleri kullanmak için bize ihtiyacınız var, dolayısıyla bizim bölümlerimiz kapatılmasın üzerine düşünceleri var. Oysaki böyle yapılınc BÖTE’nin yapmaya çalıştığı işin ve alanın sadece küçük bir kısmına odaklanılmış olunuyor. [k7] Bu süreç geçtikten sonra BÖTE yine eski gibi devam edecek. Yani yine bir kaldığımız yerden devam edeceğiz işte kadrolarını almak konusunda sıkıntı yaşayacağız ve işte bölümlerin açılma konusunda problemi ne bileyim mezunlarımız hala iş bulma konusunda sorun yaşayacak. [k4] Kimse siz bu sorunların üstesinden geldiniz iyi ki de BÖTE varmış demeyecek. Gelecekte de bizim açımızdan iyi bir şey olacağını zannetmiyorum. [k2]

Tablo 4’te görüldüğü üzere öğretim elemanlarının yarısı algının olumlu biçimde değiştiğini diğer yarısı ise algının değişmediğini belirtmiştir. Buna ek olarak 4 öğretim elemanı algının gelecekte de değişmeyeceğini ve sorunların da devam edeceğini söylemiştir. Söz konusu bulgulara karşın katılımcılardan 4’ü BÖTE’nin algı değişiminden bağımsız olarak hep önemli bir konumda olacağını belirtmiştir. Bu görüşlerden birinde k7 *“Ancak hem BÖTE’nin hem de uzaktan eğitimin hem ülkemizde hem de dünyada yeri olduğunu düşünüyorum. Her ikisinin de kapatılsalar bile yok sayılırsalar bile yeniden ayağa kalkacaklarını düşünüyorum. Çünkü bu bir gerçeklik. Siz bunu programı kapatınca uzaktan eğitimi kapatınca bu gitmez. Bizde hem eğitim teknoloğuna olan ihtiyaç hem de uzaktan eğitime olan ihtiyaç baki.”* sözleri ile düşüncelerini ifade etmiştir. Benzer biçimde k4 *“Biz BÖTE’yi anlatmaya çalıştık ne olduğunu anlatmaya çalıştık anlatamadık. Ancak bir virüs bir pandemi bizim bölümün değerini ortaya koydu yani.”* diyerek BÖTE’nin değerine yönelik vurguda bulunmuştur. Bir diğer öğretim elemanı k5 ise *“Çok teknik insanların anlatımları yerine eğitimde teknolojinin etkin*

kullanımını aktarabilecek BÖTE öğretim elemanları önemli.” sözleri ile uzaktan eğitim sürecinde BÖTE’nin önemine değinmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada salgın döneminde yükseköğretim kurumlarında yürütülen uzaktan eğitim sürecini incelemek hedeflenmiştir. Söz konusu amaç doğrultusunda uzaktan eğitimde önemli konumda bulunan BÖTE bölümü öğretim elemanları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bulgular kısmında verilen dört ana başlıktan uzaktan eğitim sürecini içeren ilk iki başlık birbirleri ile benzer sonuçları içermesi nedeniyle tek bir çatı altında sunulmuştur.

Araştırma sonucunda uzaktan eğitim sürecine yönelik farklı görüşlerin olduğu bulunmuştur. Buna göre süreç uzaktan eğitim değil acil durum uzaktan öğretimi olarak nitelendirilmiştir. Uzaktan eğitimde esneklik ve bu esnekliğe bağlı seçenekler bulunurken, acil durum uzaktan öğretiminde yükümlülüklerin olması bu nitelermeyi haklı çıkarmaktadır (Bozkurt ve Sharma, 2020). Sürecin bir soruna yönelik geçici bir çözüm olarak yürütülmesi de bunu doğrulamaktadır (Golden, 2020). Diğer yandan krizin yürütülme durumu hakkında da çeşitli görüşler olduğu belirlenmiştir. Öğretim elemanlarının yarısı sürecin iyi yönetilemediğini, yarısına yakın kısmı ise bu konuda başarılı olduğunu belirtmiştir. Uzaktan eğitimde başarısız olunmasında kurumların buna hazırlıklı olmamalarının etkisinin olduğu bulunmuştur. Bu bulgu öğretim elemanlarının kendi kurumları hakkındaki düşüncelerinde de benzer biçimde kendini göstermiştir. Söz konusu durumda herhangi bir pilot çalışma yapılmadan sürece geçilmiş olmasının etkili olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgu uzaktan eğitim uygulamalarını kurum genelinde uygulamaya başlamadan önce bir veya birkaç birimde pilot uygulama yapılmasının vurgulandığı çalışmalar ile benzerlik göstermektedir (Gürer, Tekinarslan ve Yavuzalp, 2016). Bunların yanı sıra, bahsi edilen hazırlıksız durumda altyapının ve öğretim elemanlarının durumlarının başat etkenler olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu öğretim elemanlarının uzaktan eğitime hazır olması gerekliliğini vurgulayan çalışmalar ile örtüşmektedir (Koloğlu, Kantar ve Doğan, 2016). Buna ek olarak uzaktan eğitimde altyapı sorunların yaşandığı araştırmalar ile de benzerlik göstermektedir (Yıldız, 2015). Söz konusu sorunların üstesinden gelinebilmesi için uzaktan eğitime yönelik bir vizyonun olması gerektiği vurgulanmıştır. Kurumlarda zamanla oluşacak uzaktan eğitim kültürünün bu kapsamda önem gösterdiği belirtilmiştir. Bu bulgular uzaktan eğitim sürecinin, ciddi düşünme sürecine ve planlamaya gereksinim duyan bir sistem olduğu görüşleri ile örtüşmektedir (Bozkurt ve Sharma, 2020; Erfidan, 2019; Haag, Folkestad ve Dietrich, 2004; Moore ve Kearsly, 1996; Özarslan, 2008; Palloff ve Pratt, 2007).

Çalışmada BÖTE’de görev yapan öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sürecinde görev yüklerinin ciddi düzeyde arttığı görülmüştür. Bu durumda uzaktan eğitim alanında yetişmiş akademisyen sayısının az olmasının etkili olduğu söylenebilir (Bilgiç ve Tüzün, 2015). Ayrıca, bu iş yükünün daha çok teknik anlamda olduğu belirlenmiştir. Söz konusu bulgu BÖTE mezunu öğretmenlerin de teknik servis elemanı olarak görüldükleri çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Deryakulu, 2008; Deryakulu ve Olkun, 2007; Eren ve Uluuysal, 2012; Keser ve Çetinkaya, 2013; Samsa, Bardakçı, Alakurt ve Akyüz, 2010; Topu ve Göktaş, 2012). Teknik personel ile öğretim elemanları arasında köprü görevi görme ve eğitimlerde görev alma gibi görevler ise diğer işlerin arkasında kalmıştır. Söz konusu bulgu öğretim elemanlarına pedagojik becerilerini uzaktan eğitim ortamına aktarmada BÖTE mezunlarının önemli konumda olduğunu belirten çalışmalar ile paralellik göstermektedir (Özcan, 2019).

Araştırmada, BÖTE’ye yönelik algı değişimi ile ilgili farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim elemanlarının yarısı bu konuda olumlu gelişim olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan katılımcıların yarısı ise bir değişim olmadığını ve olmayacağını söylemiştir. Bölümde yer alan

öğrencilerin geleceğine yönelik olumsuz bakış açılarının bulunduğu BÖTE’de (Kurtoğlu-Erden ve Seferoğlu, 2015), öğretim elemanlarının da karamsar bir yapıda olmaları beklenen bir sonuçtur. Bu bulgulardan farklı olarak BÖTE’nin önemli bir bölüm olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu sonuç küreselleşen dünyada BÖTE’ye her zaman yer olduğu görüşü ile örtüşmektedir (Çakır, Çebi ve Özcan, 2013).

Dijital bilgi çağında küresel çapta yaşadığımız krizin çeşitli kültürel, sosyolojik ve politik sonuçları olacağı açıktır (Bozkurt ve Sharma, 2020). Söz konusu dönemde yürütülen uzaktan eğitim sürecinden çıkarımlarda bulunmamız gerekmektedir (Costello, Brown, Donlon, & Girme, 2020). Bu zorlu süreçlerden deneyimlerle çıkılmazsa ileride karşılaşılabilecek benzer durumlarda yine çeşitli sıkıntılar yaşanabilir (Coeckelbergh, 2020). Bu bağlamda çalışmada ulaşılan sonuçların önemli olduğu düşünülmektedir. Söz konusu sonuçlardan ilkinde, öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sürecine yönelik yönetim bağlamında çeşitli eleştirileri bulunmuştur. Başarısızlığın nedeni ise altyapı ve öğretim elemanları bağlamında hazırlıksız olmak biçimde belirtilmiştir. Söz konusu sorunların üstesinden hızlıca gelebilmek için yapısı gereği BÖTE bölümüne başvurulmuştur. Uzaktan eğitim sürecinde eğitim ortamlarına teknoloji entegrasyonu kapsamında görev alması beklenen bölüm öğretim elemanlarının daha çok teknik personel biçimde görevlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu süreçte BÖTE’ye yönelik algı kısmen olumlu olarak değişse de gelecekte daha iyi duruma geleceğine yönelik umutlar düşük düzeyde kalmaktadır. Tüm bunlara karşın BÖTE’nin uzaktan eğitimde önemli bir konumda olduğu sonucu unutulmamalıdır. Bu sonuçlar ışığında ileride yapılacak uygulamalara ve çalışmalara yönelik şu önerilere dikkat edilmesi yararlı olabilir:

- Uzaktan eğitim planlı bir sistemdir. Bu nedenle sonraki dönemlere yönelik vizyon oluşturma ve planlama yapma gibi süreçlere girilerek uzaktan eğitim kültürünün oluşturulması anlamında adımlar atılmalıdır.
- Uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanları önemli rol oynamaktadır. Bu kişiler için yol haritalarının önemli olduğu dikkat edilerek (Bülbül, Tuğtekin, İlic, Kuzu ve Odabaşı 2016), sürecin sağlıklı yürütülmesi adına kapsamlı yol haritaları oluşturulmalıdır.
- Uzaktan eğitim merkezlerinde uzmanlık alanı uzaktan eğitim olan öğretim elemanlarına ek olarak bu konuda çalışmaları bulunan BÖTE akademisyenlerine de yer verilmelidir.
- BÖTE bölümlerine duyulan gereksinim nedeniyle gerek nicelik gerekse nitelik bağlamında bölümün insan kaynağının arttırılmasını yönelik planlamalar yapılmalıdır.
- BÖTE bölümlerinin teknoloji entegrasyonu anlamında uzman olduğu hatırlanarak teknik becerileri nedeniyle iş yüklerinin sadece bu bölüm öğretim elemanlarına yüklenmesinden kaçınılmalıdır.
- Bu çalışmada öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda sonuçlara ulaşılmıştır. İleriki çalışmalarda yönetim kademesinde yer alan akademisyenlerin görüşlerine başvurulabilir.
- Pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinde en büyük sorun yaşayan paydaşlardan biri de öğrencilerdir. Bu kesimin duyuşsal gereksinimlerinin çoğu zaman pedagojik gereksinimlerinin önüne geçebileceği dikkate alındığında (Bozkurt, 2020), bu bireylerin odağa alındığı araştırmaların da yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akça-Üstündağ, D. (2009). *Türkiye’de Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri alanında yapılan yüksek lisans tezlerinin içerik ve yöntem açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akça-Üstündağ, D. (2013). Türkiye’de Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin araştırma eğilimleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 3(1), 55-71.
- Akdemir, O. (2011). Teaching math online: Current practices in Turkey. *Journal of Educational Technology Systems*, 39(1), 47-64.
- Alkan, C. (1996, Kasım). *Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi*. Türkiye 1. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu’nda sunulan bildiri, Ankara.
- Angolia, M. G. ve Pagliari, L. R. (2016). Factors for successful evolution and sustainability of quality distance education. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 19(3).
- Aşkar, P. ve Akkoynlu, B. (2007, Mayıs). *Okullarda bilişim teknolojileri ve öğretmen yetiştirme politikaları: Türkiye deneyimine tarihsel bir bakış*. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu’nda sunulan bildiri, Bakü.
- Babur, A., Kiper, A., Çukurbaşı, B., Özer, E. A., Tonbuloğlu, İ., Küçük, Ş., ... ve Horzum, M. B. (2016). 2009-2013 yılları arasında uzaktan eğitim dergilerinde yayınlanan makalelerin yöntemsel açıdan incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 123-140.
- Bardakçı, S., Kılıçer, K. ve Özeke, V. (2017). Türkiye’de BÖTE bölümleri: 2015-2016 yıllarına ilişkin bir durum tespit çalışması. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 7(2), 123-148.
- Bayram, Y. (2002). *Türkiye’de uzaktan eğitim ve Sakarya Üniversitesi uygulaması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Bilgiç, H. G. ve Tüzün, H. (2015). Yükseköğretim kurumları web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yaşanan sorunlar. *AUAd*, 1(3), 26-50.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Bozkurt, A. ve Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), i-vi.
- Bülbül, A. H., Tuğtekin, U., İlic, U., Kuzu, A. ve Odabaşı, F. (2016). Çevrimiçi ortamlarda araştırma toplulukları: Öğretim üyeleri için bir yol haritası. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 171-190.
- Coeckelbergh, M. (2020). The postdigital in pandemic times: A comment on the Covid-19 crisis and its political epistemologies. *Postdigital Science and Education*, 1-4. <https://doi.org/10.1007/s42438-020-00119-2>
- Costello, E., Brown, M., Donlon, E. ve Girme, P. (2020). The pandemic will not be on Zoom: A retrospective from the year 2050. *Postdigital Science and Education*, 1-9.
- Çakır, H., Çebi, A. ve Özcan, S. (2013). BÖTE nedir? Nasıl tanımlanır? Okul müzesiyle başlayan serüvenden insan performans teknolojilerine uzanan yolculuk. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 3(2), 102-111.
- Dabbagh, N. ve Bannan Ritland, B. (2005). *Online learning: Concepts, strategies and application*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- Davies, R. S., Howell, S. L. ve Petrie, J. A. (2010). A review of trends in distance education scholarship at research universities in North America, 1998-2007. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 11(3), 42-56.
- Deryakulu D. (2008). Bilişim teknolojileri öğretimi ve meslek seçimi. D. Deryakulu (Ed.), *Bilişim teknolojileri öğretiminde sosyo-psikolojik değişkenler* (s. 125-150) içinde. Ankara: Maya Akademi.
- Deryakulu, D. ve Olkun, S. (2007). Analysis of computer teachers’ online discussion forum messages about their occupational problems. *Educational Technology & Society*, 10(4), 131-142.
- Dooley, K. E. ve Murphrey, T. P. (2000). How the perspectives of administrators, faculty, and support units impact the rate of distance education adoption. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 3(4).

- Dworkin, S. L. (2012). Sample size policy for qualitative studies using in-depth interviews. *Archives of Sexual Behavior*, 41, 1319–1320.
- Eren, E. ve Uluuysal, B. (2012). Bilişim Teknolojileri (BT) öğretmenlerinin mesleki sorunları ve çözüm önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 152-171.
- Erfidan, A. (2019). *Derslerin uzaktan eğitim yoluyla verilmesiyle ilgili öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri Balıkesir Üniversitesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Golden, C. (2020, 23 Mart). *Remote teaching: The glass half-full*. EDUCAUSE Review. Erişim adresi (23.03.2020): <https://er.educause.edu/blogs/2020/3/remote-teaching-the-glass-half-full>
- Gümüş, M. ve Fırat, M. (2016). Açık ve uzaktan öğrenmenin tercih edilme nedenlerinin belirlenmesi. *AUAd*, 2(4), 158-168.
- Gülbahar, Y. (2009). *E-öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gürer, M. D., Tekinarslan, E. ve Yavuzalp, N. (2016). Çevrimiçi ders veren öğretim elemanlarının uzaktan eğitim hakkındaki görüşleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(1). 47-78.
- Green, K. (2010, Temmuz). *Managing online education*. WCET Konferansında sunulan bildiri, Brüksel.
- Haag, G. S., Folkestad, L. S. ve Dietrich, S. W. (2004). Faculty incentives and development for online learning. C. Vrasidas ve G. V. Glass (Ed.), *Online professional development for teachers* (s. 69-85 içinde). Connecticut: Information Age Publishing.
- Horzum, M. B., Özkaya, M., Demirci, M. ve Alpaslan, M. (2013). Türkçe uzaktan eğitim araştırmalarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 79-100.
- İşman, A. (2005). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Keser, H. ve Çetinkaya, L. (2013). Professional problems experienced by information technology teachers and suggested solutions: Longitudinal survey. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 4(2), 1-17.
- Koloğlu, T. F., Kantar, M. ve Doğan, M. (2016). Öğretim elemanlarının uzaktan eğitimde hazırbulunuşluklarının önemi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 2(1), 52-70.
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. CA: SAGE Publications.
- Kurtoğlu-Erden, M. ve Seferoğlu, S. S. (2015). Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) Bölümü öğrencilerinin bölümlerine yönelik algılarının incelenmesi. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1-20.
- Landis, J. R. ve Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33, 159-174.
- Lomax, R. G. ve Hahs-Vaughn, D. L. (2012). *An introduction to statistical concepts*. New York: Taylor and Francis Group.
- Luborsky, M. R. ve Rubinstein, R. L. (1995). Sampling in qualitative research: rationale, issues, and methods. *Journal of Aging Research*, 17(1), 89-113.
- Moore, M. G. ve Kearsley, G. (1996). *Distance education: A systemsview*. Boston, MA: Wadsworth Publishing.
- Özarlan, Y. (2008, Aralık). *Uzaktan eğitim uygulamaları için açık kaynak kodlu öğrenme yönetim sistemleri*. XIII. Türkiye'de İnternet Konferansı'nda sunulan bildiri, Ankara.
- Özmen, B. (2012). *Sosyal ağ destekli uzaktan eğitim uygulamalarının öğrenci başarısı ve görüşlerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Özcan, S. (2019). *Uzaktan eğitim veren kurumlarda öğretim elemanlarının çevrimiçi öğretime bağlılığının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Palloff, R. M. ve Pratt, K. (2007). *Building online learning communities, effective strategies for the virtual classroom*. San Francisco, CA: Jossey
- Samsa, S., Bardakçı, S., Akyüz, H.İ. ve Alakurt, T. (2010, Eylül). *Social, legal and professional issues of information and communication technology teachers in Türkiye*. 9th International Internet Education Conference & Exhibition'da sunulan bildiri, Kahire/Mısır.
- Sanalan, V.A., Telli, E. Selim, Y., Öz, R., Koç, A. ve Çelik, E. (2010). BÖTE öğrencilerinin programa bakış açıları: Tercih öncesi ve sonrası durum. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 33-51.
- Simonson, M., Smaldino, S., Albright, M. ve Zvacek, S. (2006). *Teaching and learning at a distance: Foundations of distance education*. New Jersey: Pearson Prentice Hall, USA.
- Şahin, S. (2010). Bilişim teknolojileri öğretmeni mesleki gelişim. *Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Özel Öğretim Yöntemleri I-II*, S. Şahin (Derl.), Pegem Akademi, Ankara, 367-389, 438s.

- Toker Gökçe, A. (2008). Küreselleşme sürecinde uzaktan eğitim. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 1-12.
- Topu, F. B. ve Göktaş, Y. (2012). Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin üstlendikleri roller ve onlardan beklentiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 461-478.
- Tümer, C. (2014). *Türkiye’de Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) alanında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerindeki güncel eğilimler (2005-2014)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Bilişim Enstitüsü, Ankara.
- Urdan, T. A. ve Weggen, C. C. (2000). *Corporate elearning: Exploring a new frontier*. Erişim adresi (23.04.2020):<http://papers.cumincad.org/data/works/att/2c7d.content.pdf>
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Qualitative research methods in social sciences*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, M. (2015). *Uzaktan eğitim programlarında ders veren öğretim elemanlarının uzaktan eğitime yönelik bilgi, inanç ve uygulamaları arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yüksek Öğretim Kurulu. [YÖK]. (1998). *YÖK Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi*. Hizmet öncesi Öğretmen Eğitimi. Ankara.
- Worldometer (2020, 8 Ekim). Erişim adresi (8.10.2020): <https://www.worldometers.info/coronavirus/>
- Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK]. (2020, 26 Nisan). Erişim adresi: (26.04.2020): <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS%20Ertelenmesi%20Bas%C4%B1n%20A%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.aspx>
- Sağlık Bakanlığı (2020, 8 Ekim). Erişim adresi (8.10.2020): <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/>
- WHO (2020, 23 Nisan). Erişim adresi (23.04.2020): <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>